

Rejent * rok 15 * nr 7-8(171-172)
lipiec-sierpień 2005 r.

Recenzja

***Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora
Maksymiliana Pazdana, pod redakcją L. Ogiegły,
W. Popiołka, M. Szpunara,
Kraków 2005, s. 1612***

I

Recenzowana praca stanowi księgę upamiętniającą wszechstronny dorobek wybitnego polskiego cywilisty – prof. Maksymiliana Pazdana. Wydana została z okazji czterdziestolecia uzyskania stopnia doktora nauk prawnych oraz przyszłorocznego jubileuszu siedemdziesiątych urodzin Profesora. Okoliczności te stały się uzasadnioną przyczyną przygotowania publikacji z zakresu prawa prywatnego, które są przedmiotem zainteresowania dostojnego Jubilata.

II

Księga rozpoczyna się słowem wstępnym redaktorów (s. 5-8), życiorysem prof. Maksymiliana Pazdana (s. 9-12) oraz wykazem Jego publikacji (s. 13-28). Recenzowana książka składa się z czterech części i zawiera 110 artykułów autorstwa przedstawicieli polskiej i europejskiej jurysprudenji. Rozmiary publikacji nie pozwalają nawet na syntetyczne ujęcie zaprezentowanej problematyki w ramach niniejszej recenzji. Przedmiotem rozważań uczyniono więc jedynie część opracowań, które, jak się wydaje, zasługują na szczególną uwagę z racji przydatności dla praktyki notarialnej.

W części zatytułowanej *Prawo prywatne międzynarodowe i międzynarodowe postępowanie cywilne* (s. 29-370) przedstawiono 25 artykułów.

Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje opracowanie R. Szytka, *Międzynarodowy prywatny obrót prawny w świetle konwencji haskiej* (s. 97-108). Autor poddaje w nim analizie zagadnienie dokumentowania czynności notarialnych w obrocie międzynarodowym, przede wszystkim w świetle rozwiązań Konwencji znoszącej wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych, sporządzonej w Hadze w dniu 5 października 1961 r. Ustawą z dnia 22 lipca 2004 r.¹ wyrażono zgodę na jej ratyfikację przez Prezydenta RP.

W miejsce dotychczasowej legalizacji dokumentów, dokonywanej przez przedstawicieli dyplomatycznych i urzędy konsularne, konwencja wprowadza jednolite formalne poświadczenie (tzw. *apostille*), wydawane przez właściwy organ każdego z państw-stron umowy. Rozważania autora odnoszą się do zakresu oceny i obowiązków notariusza, który posługuje się dokumentami zagranicznymi, oraz wskazania katalogu dokumentów, które nie podlegają legalizacji. R. Szytk wskazuje również na rozwiązania prawne odnoszące się do dokumentów pochodzących z państw niebędących stronami konwencji i na funkcje konsula w omawianym zakresie. Warto podkreślić, że do artykułu załączono wzór *apostille*², wykaz państw-stron konwencji haskiej oraz państw, z którymi RP zawarła umowy bilateralne zarówno o pomocy prawnej, jak i umowy (multilateralne) dotyczące obrotu prawnego w sprawach cywilnych i handlowych, na mocy których zniesiono obowiązek legalizacji dokumentów zagranicznych.

Kolejna część nosi tytuł *Międzynarodowe prawo handlowe i sądownictwo polubowne* (s. 371-568) i obejmuje 13 artykułów. W części warto m.in. zwrócić uwagę na artykuł A. Szumańskiego, zatytułowany *Dopuszczalność kognicji sądu polubownego w sprawach o zaskarżanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych* (s. 515-535).

Podjmuje w nim problematykę bez wątpienia istotną. Podstawowe zalety sądownictwa arbitrażowego (szybkość postępowania, specjalistyczna wiedza arbitrów *etc.*) mogą być szczególnie przydatne właśnie w odniesieniu do sporów powstałych w związku z funkcjonowaniem najbardziej

¹ Dz.U. Nr 194, poz. 1980.

² Wg wzoru stanowiącego załącznik do konwencji.

profesjonalnych podmiotów gospodarczych – spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych. Autor szczegółowo przedstawia charakter prawa wspólnika (akcjonariusza) do zaskarżania uchwał zgromadzeń spółki. Tytułowe zagadnienie odnosi zarówno do rozwiązań *lege lata* (w aspekcie art. 679 § 1 i art. 698 § 1 k.p.c.), jak i do projektowanej nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego³ – art. 1163 § 2 w zw. z art. 1157 k.p.c. Trafnej krytyce poddaje brak konsekwencji ustawodawcy, który co prawda wyraźnie stwierdza, że zamieszczony w umowie (statucie) spółki handlowej zapis na sąd polubowny wiąże spółkę i jej wspólników (projektowany art. 1163 § 2 k.p.c.), a jednocześnie z kognicji tego sądu wyłącza wyraźnie możliwość żądania uchylenia bądź stwierdzenia nieważności uchwał (projektowany art. 1157 k.p.c.). Szybkie rozwiązanie tego typu sporów (w szczególności dotyczące kwestii personalnych) wydaje się być bardzo istotne i w tym zakresie postulować należy szczególnie „właściwość” sądu polubownego.

Część następna, *Prawo europejskie* (s. 569-778), zawiera 13 artykułów. Zawarte tam rozważania odnoszą się do bardzo różnych, z materialnoprawnego punktu widzenia, zagadnień. Wydaje się, że dla środowiska notarialnego interesujące mogą być zagadnienia dotyczące rozwoju europejskiego prawa cywilnego, a w szczególności artykuł S. Kalus, *Perspektywy stworzenia europejskiego prawa rzeczowego* (s. 625-633). Przedmiotem rozważań autorki są prace zmierzające do stworzenia europejskiego kodeksu cywilnego, a w jego ramach zagadnienie wspólnych rozwiązań z zakresu prawa rzeczowego. Postępujące prace nad stworzeniem ogólnoeuropejskich rozwiązań cywilnoprawnych odnoszą się przede wszystkim do prawa kontraktów, ochrony konsumenta. Zdaniem autorki, warto ponadto postulować określenie katalogu podstawowych zasad prawa rzeczowego, stworzenie wspólnej definicji nieruchomości oraz ujednoczenie katalogu zabezpieczeń rzeczowych na nieruchomościach. Tak postawione tezy są niewątpliwie interesujące i stanowią dalszy głos w dyskusji nad kierunkami rozwoju prawa cywilnego.

Wydaje się jednak, że w obliczu zasadniczych odmienności między poszczególnymi państwami członkowskimi – począwszy od samego określenia prawa własności (rozwiązania brytyjskie a kontynentalne) czy pojęcia

³ Druk sejmowy nr 3434 złożony w dniu 8 listopada 2004 r.

nieruchomości – w najbliższej perspektywie trudno jest oczekiwać realizacji takich założeń. Jak słusznie podnosi autorka, w odniesieniu do prawa rzeczowego (poza nielicznymi wyjątkami⁴) należy raczej mówić o jęgo harmonizacji niż unifikacji.

Ostatnia i najobszerniejsza część nosi tytuł *Prawo cywilne* (s. 779-1577) i zawiera prawie 60 artykułów.

Wśród tak dużej liczby zamieszczonych opracowań warto wskazać na artykuł E. Drozda, *Umowa zobowiązująca jako podstawa prawna dla umów z zakresu prawa rzeczowego* (s. 863-876), w którym autor przedmiotem analizy czyni ważki teoretycznie problem charakteru i relacji między umowami zobowiązującymi i rzeczowymi, wykraczając poza tradycyjnie podejmowaną w tym miejscu problematykę przeniesienia własności. Wskazuje na rzadko obecnie poruszane zagadnienie dopuszczalności modyfikacji umowy zobowiązującej w ramach umowy rzeczowej (za czym jednoznacznie się opowiada).

Przedmiotem dalszych rozważań jest czysto rzeczowy charakter niektórych umów, u podstaw których brak jest w ogóle jakiegokolwiek stosunku zobowiązaniowego⁵. Dotyczy to w szczególności umowy o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste, w odniesieniu do której wskazano na problem zawarcia umowy zobowiązującej do umowy o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste (w trybie bezprzetargowym) oraz niedopuszczalność zawarcia jej w trybie przetargowym. Rozważania obejmują również umowę o zniesienie współwłasności (jako umowę rzeczową) i zagadnienia zobowiązania się współwłaściciela (współwłaścicieli) do zawarcia w przyszłości umowy określonej treści znoszącej współwłasność. Autor słusznie zauważa, że tego typu zobowiązanie (również z umowy przedwstępnej) nie może być skutecznie zrealizowane w ramach postępowania z art. 64 k.c., może prowadzić jedynie do odpowiedzialności odszkodowawczej.

⁴ Np. eurohipoteka.

⁵ Jako przykłady autor podaje m.in. umowę przekazania gospodarstwa następcy, zawieraną w trybie ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140) oraz umowę przekazania nieruchomości między Skarbem Państwa a gminą w trybie ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (tekst jedn.: Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.).

Nie można pominąć także przedstawionej analizy rozporządzającego charakteru czynności prawnej ustanawiającej ograniczone prawa rzeczowego oraz klasyfikacji umów zobowiązujących jedną ze stron do ustanowienia służebności (które nie mogą być traktowanej jako umowy przedwstępne) oraz godnej podkreślenia tezy o niedopuszczalności umowy ustanawiającej służebność, zawartej przez niewłaściciela pod warunkiem, że stanie się on właścicielem.

III

Poczynione w ramach niniejszej recenzji uwagi mają charakter wybiórczy i w żadnym przypadku nie aspirują do roli wyczerpującego omówienia całości problemów podnoszonych w publikacji będącej przedmiotem analizy. Poza wymienionymi wyżej artykułami należy zauważyć szereg interesujących opracowań z zakresu prawa upadłościowego, prawa własności intelektualnej oraz na godną szczególnie podkreślenia analizę rozwiązań ustawodawstwa europejskiego.

Skromne rozmiary recenzji nie stoją jednak na przeszkodzie, aby jednoznacznie stwierdzić, że recenzowana publikacja jest godna polecenia. Szeroki zakres tematyczny, szczegółowość opracowań przedstawionych przez wielu uznanych autorów sprawiają, że poza spełnieniem funkcji godnego uczczenia Jubilatów książka ta jest pozycją, która realizuje założenia wybitnej pracy naukowej i może być przydatna dla praktyki notarialnej.

Radosław Pastuszko